

ҒТАХР 14.35.09

ТЕХНИКАЛЫҚ МАМАНДЫҚТАР СТУДЕНТТЕРІНЕ ҚЫТАЙ ТІЛІН ОҚИТУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Г.А. Сеитова

Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ докторанты
«6D011900-Шет тілі:екі шет тілі»
Алматы қ., Қазақстан
email: gaukhar1306@mail.ru

Көршілес жатқан алып держава ҚХР-дың еліміздегі экономикалық ахуалға тигізер әсерін ескере отырып, техникалық мамандықтарда оқитын студенттердің қытай тілін үйренуі, сол арқылы шеттілдік кәсіби құзыреттіліктерін арттыруы - олардың заман талабының сұраныстарына сай маман болуларына септігін тигізетін факторлардың бірі. Қытай тілін техникалық мамандықтар студенттерінің жағдайында үйрету барысында оның фонетикалық жүйесіне, дыбысталуына, иероглифтік жазу ерекшеліктеріне, грамматикалық құрылысына мән беру әдісі қарастырылады. Қытай тіліндегі буындардың құрылу жолдары, екпін түсірудің тәсілдері, қытай тіліндегі тондар, қытай иероглифінің құрылымы, қытай тілі грамматикасының ерекшеліктері, сөйлемдегі сөз тіркесінің, сөздердің орын тәртібі мен құрылымдық ерекшеліктерін үйрету тәсілі баяндалады. Осылайша, аталмыш мақала өнімді нәтижеге жету мақсатында техникалық мамандықтар студенттеріне қытай тілін үйретудің тиімді тәсілдерін анықтауға бағытталған.

Түйін сөздер: қытай тілі, техникалық мамандықтар, қытай тілі грамматикасы, фонетикасы, қытай тіліндегі тондар, қытай иероглифтері

Заман мен қоғам талабына сай болу мақсатында білім беру бағдарламаларының негізгі басымдығы өзгерістерге үнемі бейім болу және жаңа білімді меңгеру қабілетін дамыта білугі тиіс. Өзінің тарихын, тілін, мәдениетін білетін, сондай-ақ заманына лайық, шет тілдерін меңгерген озық әрі жаһандық көзқарасы бар қазақстандық біздің қоғамымыздың идеалына айналуы тиіс [1]. Қазіргі жаһандану үрдісі халықтар мен топтар арасындағы мәдени ғана емес, саяси, тіл байланыстарын да дамытуға өз әсерін тигізуде. Осы тұрғыдан алғанда, әлемде өз салмағы бар, экономикалық, саяси, әлеуметтік өсімі таңдай қақтырарлықтай, бізбен көршілес жатқан алып державалардың бірі, бұл – Қытай Халық Республикасы. Қытай елімен тығыз қарым-қатынастарды экономикамыздың барлық салаларында орнату күн тәртібінен түскен мәселе емес. Сол себепті, еліміздің өркендеуіне сан тараптан үлес қосатын бәсекеге қабілетті мамандар даярлау ісінде қытай тілінің маңыздылығы мен орнын ерекше атап өту шарт. Қандай да болмасын елдің әлеуметтік хал-ақуалы - оның экономикалық өсіміне тәуелді екені ақиқат. Қазақстан экономикасының жеңіл және ауыр өнеркәсіп саласындағы басты шетелдік инвесторлардың бірі – ҚХР және аталған салалар бойынша ірілі-кішілі компаниялардың басым бөлігі тікелей болмаса да жанама түрде Қытай елімен байланысты. Осы тұрғыдан алғанда, қытай тілін техникалық мамандықтарда оқитын студенттерге Қытай елінің өкілдерімен кәсіби тұрғыда қарым-қатынас орната алатындай деңгейде, яғни шеттілдік кәсіби-бағытталған құзыреттілікті қалыптастыру маңызды. Дегенмен, қытай тілін техникалық мамандықтарда оқитын студенттерге үйрету бірқатар қиындықтардан құралатындығы тағы бар. Ең алдымен, бұл психологиялық жағдайларға байланысты жайт, мәселен, салыстырмалы түрде жалпылама алғанда техникалық мамандықтарда оқитын студенттердің тілдік білімдері, мейлі ол өз тілі, мейлі шетел тілі болсын олардың мамандыққа қатысты оқитын пәндерге спецификасына байланысты төмен болып келеді, себебі оқу барысы негізінен кісіаралық қарым-қатынас тым мақсатты түрде құрылатын лабораторияларда, компьютер залдарында өтеді. Сол себепті студенттердің вербалды қарым-қатынасы, оның эмоционалды аспектісі дамытуды талап етеді. Бүгінгі таңда қытай тілі бойынша көптеген оқу құралдарын кездестіруге болады, бірақ, бұл тілді екінші шетел тілі ретінде немесе тілдік емес мамандықтарда оқыту әдістемесі біршама мәселе тудыруда. Себебі, қытай тілін негізгі тіл ретінде оқитын

студенттерге иероглифтік жазу, грамматика, тыңдау, Қытай тарихы, мәдениеті, әдебиеті сияқты аспектілер жеке дара пән ретінде жүргізіледі. Ал, қытай тілін шектеулі уақыт шеңберінде оқытын студенттер оқу барысында иероглифтік жазу, фонетикалық транскрипция және оқу, жазу, сөйлеу сияқты дағдыларды бір мезетте меңгеруі тиіс, яғни, тілдің барлық аспектілері кешенді түрде оқытылады. Сонымен қатар, техникалық мамандықтар үшін меңгерген білімдерін машықтандыру мақсатында шет елдерде академиялық алмасу және т.б. бағдарламалар негізінде тілдік тағылымдамалардан өту мүмкіндіктерінің аздығы тағы бар.

Сол себепті қытай тілін техникалық мамандықтар студенттеріне оқытудың басты мақсаты тілдік дағдылар мен білімдер неізін қалыптастыру болып табылады, атап айтқанда:

- 1) оқытылатын тілдің фонетикалық ерекшеліктерін меңгеру және дыбыстау нормативтерін игеру;
- 2) иероглифтік жазудың жалпылама негіздерімен танысу;
- 3) түрлі сөздіктерді қолдануға дағдыландыру;
- 4) ауыз-екі сөйлеу мәнерін қалыптастыру;
- 5) тілге деген қызығушылығын ынталандыру мақсатында оқытылатын елдің әдет-ғұрыптары мен дәстүрлері, күнделікті тұрмыс-тіршілігі жайлы білімдерді игерту, мәдени жетістіктерімен таныстыру.

Қытай тілін шектеулі уақыт ішінде оқыту барысында дұрыс дыбыстаумен жұмыс жасау – қытай тілін оқыту үдерісінің маңызды бөлігі болып табылады, себебі, сөйлеушінің қателіктері оның айтқан сөздерін түсіну барысын қиындата түседі. Қытай тілінің фонетикалық жүйесінің негіздері, соның ішінде шыңму мен юнмуды яғни, бастапқы және кейінгі буындарды, төрт тонды дұрыс дыбыстауды игерту және сөйлеудегі негізгі қателіктерді жою мен ескерту негізгі міндет болып табылады.

Қытай тілінің көп тілден ерекшелігі алфавиттің болмауында, қытай тілі таңбалар тілі. Ал, дыбыстар алфавиттегі әріптерге негізделеді. Қытай тіліндегі жазба таңбаларды дыбыстар емес, тілдің белгілі бір морфемалары анықтайды. Әр морфеманың жеке мағынасы болады. Жазбаның бұл түрі ломографиялық деп аталады. Қытай иероглифтерінің дыбысталуын жазып алу ұзақ жылдар бойы шешімін таба алмаған мәселе болған және тек 1958 жылы Мао Цзедунның бұйрығымен құрылған зерттеуші ғалымдардың ұсынған нұсқаларының ішінен пиньин жүйесі таңдалады. Пиньиндер латын қарпінің негізінде болғанымен, олардың дыбысталуы өзгеше болып келеді. Пиньиндер жүйесі шетелдік азаматтарға қытай тілін үйренуге біраз жеңілдік алып келетіні уақытпен дәлелденген ақиқат. Сондықтан оқытушылар қытай тілі сабағын дәл осы пиньиндерді үйретуден бастайды. Пиньиндердегі дыбыстар екі топқа бөлінеді. Қазақ, орыс тілдеріндегі дауысты және дауыссыз дыбыстарға ұқсас болғанымен, өзгешелігі де бар. Олар бастапқы буын – шыңму және кейінгі буын – юнму деп аталады. Барлығы 21 шыңму және 36 юнму бар. Техникалық мамандық студенттеріне шыңму мен юнмуларынды таныстыру барысында олардың дыбысталуының қазақша болмаса орысша баламасын қосарлап өту оларды түсініп, есте сақтауларына біраз көмегін тигізеді.

Шыңмулар: b (б), p (п), d (д), t (т), g (г), k (к), j (дж), q (ч), z (з), c (ц), s (с), sh (ш), zh (дж), ch (ччы), m (м), n (н), l (л), f (ф), h (х), x (сш), r (рж) және өз алдына жеке дара дыбыс бермей тек соңғы буынның дыбысын білдіретін w, у деген шыңмулар бар.

Юнмулар: a (а), o (о), e (ы), i (и), u (у), ü (юй), -i (i (z, c, s, r, zh, ch, sh дыбыстарынан кейін келеді)), er (ар), ai (эй), ei (эй), ao (ау), ou (оу), ia (иа), ie (ие), iao (йау), iou (-iu) (йоу), ua (уа), uo (уо), uai (уай), uei (-ui) (уэй), üe (юе), an (ән), en (ын), ang (аң), eng (ың), ong (оң), ian (иен), in (ин), iang (иаң), ing (иң), iong (иён), uan (уан), uen (-un) (ун), uang (уаң), ueng (уың), üan (июан), ün (июн).

Дәріс кезінде буындар жеке-жеке таныстырылып, әр студентпен бірнеше реттен қайталанады және шыңму мен юнмудың біріккен нұсқасымен танысып, машықтанады. Мысалы: bo - бұл жерде b - бастапқы, o- кейінгі буын, po - бұл жерде p - бастапқы, o- кейінгі буын, ma - бұл жерде m - бастапқы, a- кейінгі буын, qi- бұл жерде q - бастапқы, u - кейінгі буын, сол сияқты, xian - бұл жерде x - бастапқы, ian- кейінгі буын, uan - бұл жерде u - бастапқы, uan- кейінгі буын болып табылады. Қытай тілінің тағы бір ерекшеліктерінің бірі біз шыңмулар мен юнмуларды қалағанымызша біріктіре алмаймыз, яғни олардың нақты бірігу тәртібі бар және олардың жалпы саны 421буынды құрайды.

Сонымен қатар, студенттер үшін қытай тілін меңгерудегі ең күрделі дағдылардың бірі мәтінді есту арқылы игеріп, аудару. Тындалым өздігінен ауызша хабарламадағы мағлұматты қабылдау, түсіну және белсенді түрде қайта өңдейтін күрделі рецептивті ой-мнемикалық қызмет болып табылады. Қытай тіліндегі дыбыстарды тыңдау арқылы игеру қиын мәселе онымен қоса, тондарды есту де өте маңызды. Қытай тілі – тондық тіл. Қытай тілінің әрбір буынында белгілі бір тон болады, оны біз «берілген буынның этимологиялық тоны» дейміз. Тон – дыбыс қарқынының өзгеруімен сипатталатын дауыстың мелодиялық бейнесі. Әртүрлі тонмен оқылған бір иероглиф мүлдем басқа мағына беруі мүмкін. Қытай тілінде 4 тон және дыбысқа ешқандай ырғақ бермейтін 1 нейтралды тон бар олардың әрқайсысының өзіндік таңбасы болады және тон тек юнмуларға ғана қойылады, мысалы 一 二 三 四. Оларға жеке-жеке тоқталатын болсақ, 一 – тон бір ғана нотамен біркелкі дауыс ырғағымен дыбысталады, 二 – тон дыбысталғанда дауыс қысқа және жоғары қарай көтеріледі, 三 – тонда дауыс ырғағы төмен түсіп келе жатып бірден жоғары көтеріледі, 四 – тонды дыбыстағанда дауыс бірден төмен түседі. Ал, нейтралды тон ешқандай дауыс ырғағына тәуелді емес, қысқа әрі нақты дыбысталады. Егер сөз бірнеше буыннан құралып, әр буынның жеке тоны болатын болса негізгі анық дауыс ырғағы соңғы буынға түсіріледі. Мысалы: fūwúyuán, xuéxíhànyǔ. Сонымен қатар көп буынды тіркестерде екі немесе одан да көп үшінші тон, төртінші тон қатар келген жағдайда алдыңғы буын дыбыстық модуляцияға ұшырап екінші тонға ауысады. Бастапқы деңгейде тондарды жаттау керектігін және қытайлықтардың сөйлеуімен берілген аудио, бейне таспаларды тыңдау өте маңызды екенін түсіну керек [2].

Бастапқы кезеңде студент фонетикалық жазбаларды меңгереді содан кейін иероглифтермен жұмыс жасауды бастайды. Себебі, қытай иероглифтеріне бірқатар арнайы ерекшеліктер тән, ол қытай тілін меңгерудегі ең күрделі аспектілердің бірі және бұл білімді меңгерудің неғұрлым жеңіл және нәтижелі тәсілін табу қажеттілігі туындайды[3, 36 б.].

Қытай тілі жоғарыда айтып кеткеніміздей тереңнен сыр шертетін таңбалар тілі. Әр түрлі бір–біріне мүлдем ұқсамайтын қытай диалектісінде сөйлейтін азаматтар осы иероглифтер көмегімен бірін–бірі түсінесетін болған. Демек, қытай иероглифы оның фонетикалық дыбысталуына байланысты емес, қытай тілінің осы ерекшелігі шетелдіктерге тілді меңгеруде зор қиындықтар туғызады, ал оқытушыларға оны үйретудің неғұрлым жеңіл әдістерін іздестіруге ынталандыратыны анық. Бір таңба, яғни иероглиф бір сөзді немесе бір буынды білдіреді. Алдымен студенттерге қытай иероглифтерінің негізгі сызықтары, содан соң иероглифтің мағынасын түсіндіретін, иероглифтерді жіктеудің негізі болып табылатын және семантикалық мағынаға ие негізгі таңбалық белгі – графема түсіндіріледі. Автордың айтуы бойынша, осы кезеңде иероглифтік мәліметті неғұрлым тиімді меңгеру үшін иероглифтің қарапайым суреттен бүгінгі бейнесіне дейінгі эволюциясы, тарихы түсіндіріледі. Бұл үшін, қытайлық мамандар құрастырған иероглифтер мен графемалардың шығу тарихы жайлы бейнетаспа түріндегі мультимедиялық мәліметтер қолданылады. Сонымен қатар, транскрипциямен және транскрипциясыз иероглифтік карточкалар да белсенді түрде қолданылады. Оқытудың интерактивті әдістерін қолдану білім алушылардың материалды меңгеруін жеңілдетеді және оқу үдерісін жандандыра түседі [4, 88 б.]. Иероглифтер қытай тілінің маңызды бөлігі және оларды тек оқып қана қоймай, жаза да білу керек. Қытай иероглифтерін дұрыс жазу нақты каллиграфия заңдылықтарына бағынатыны тағы бар, яғни алдымыздағы иероглифтің бейнесін дәлме-дәл қайталау жеткіліксіз. Қытай иероглифтерінің сызықтары міндетті түрде жоғарыдан төмен, солдан оңға қарай сызылады және қолымызды үзбей сызылған сызықтың жеке атауы бар. Мысалы, dian – нүкте, heng – солдан оңға, shu – жоғарыдан төмен, pie – солға қарай, pa – оңға қарай, ti – жоғары қарай, henggou – солдан оңға қарай үтірмен, shugou – жоғарыдан төмен қарай үтірмен.

Алайда, техникалық мамандықтарға бөлінетін сағат санының тапшылығына байланысты олардың әрқайсысының сызылу ретін, бейнесін жаттау талап етілгенімен, атауларын жаттау талап етілмейді. Дегенмен, практикалық тұрғыда тілге деген құштарлығы ерекше жоғары, тілдік икемі бар студенттер бұл тапсырманы өздігінен игеріп алатын жағдайлар кездеседі. Қытай иероглифтері қарапайым және күрделі болып екі түрге бөлінеді. Қарапайым иероглифтер бір ғана таңбадан құралады, мысалы 日 (rì) күн, ал 明 (míng) ашық деген сөз 日 (rì – күн) + 月 (yuè – ай) деген екі таңбадан құралған күрделі иероглиф, бұл жерде 日 – кілт, 月 – негізгі иероглиф (фонетик) қызметін атқаруда. Қытай иероглифтерінің кілттері 汉字的偏旁部首 (Hànzì de piānpáng bù shǒu)

бұл күрделі иероглифтерді құрайтын қарапайым элементтер. Кілттер жеке тұрып та өз алдына мағына бере береді, яғни сөз бола алады немесе күрделі иероглифтердің бөлшегі ретінде келеді. Кейде кілттерді радикалдар деп те атайды, осы кілттер арқылы қытай аударма сөздігімен жұмыс жасайды. Олардың қолданыста ең кең таралған 214 түрі бар [5]. Техникалық мамандықтарда оқитын студенттерге әр иероглифтің шығу тегі мен эволюциясын, тарихын түсіндіру уақыт тарапынан мүмкін болмайды, дегенмен, иероглифті қызықтыра отырып иллюстрациялау арқылы есте сақтау, сосын оны қайталап жаза алу - мүмкіндігі жақсы нәтиже беретін әдістердің бірі.

Практикалық сабақ барысында біздің негізгі оқыту бағытымыз – жаңа сөздермен танысу, мәтінмен жұмыс жасау, грамматика және кейбір тұрақты сөздер мен ерекше қолданыстағы сөздердің мағынасы жағынан түсініктеме беріп, берілген білімді қолданыста пайдалана алу үшін жаттығу жасау. Осылардың ішінде мәтінмен жұмыс жасау ең маңызды орын алады. Оның себебі үйренген жаңа сөздер мен грамматика мәтін арқылы ғана өз рөлін толық сәулелендіре алады. Сондықтан сабақ кезінде үйренушілердің санасын мәтінді тыңдауға, оқуға, айтуға шоғырландыру керек. Бірте-бірте қарапайымдылықтан күрделілікке қарай сөйлемнің құрылымы, сөздердің мағынасы және сөздердің қолданылу тәсілі сынды үш жақты бірлестіре отырып, оқу-оқыту процесін жүргізген абзал. Сол арқылы үйренушілердің білімін тереңдетіп тілді қолдану аясын арттыруға болады.

Студент меңгеруі тиіс дағдылар:

- 1) Күнделікті тұрмыстық жағдайларда сөйлеушінің сөзін жалпы түсіну (танысу, ауа-райы, әуежай, вокзал және көліктердегі хабарламаларды және т.б.);
- 2) Күнделікті тұрмыстағы сөздерді сұрақтар арқылы немесе қайта тыңдау арқылы түсіну.

Грамматиканы үйрену - тілді жақсы меңгерудің негізгі шарты. Грамматика – тілдің құрлымдық ерекшелігі. Грамматика жоқ жерде тіл туралы сөз айтуға болмайды. Сондықтан сөздерді грамматикалық жүйеге түсіріп, сөйлем құрау арқылы ғана өз ойымызды жеткізуге, қарым-қатынас жасауға болады. Грамматиканы жақсы үйрену арқылы тілді талдауға және дұрыс қолдануға болады. Яғни, біздің грамматиканы жақсы үйретуіміз – тілдің құрылымдық ерекшеліктерін танымдық жақтан дәл, анық түсіндіру болмақ.

Қытай тіліндегі сөз тіркесі мен күрделі сөз жасалу жолдары өте ұқсас. Қазіргі тілдік статистика бойынша қытай тіліндегі күрделі сөздермен сөз тіркестерінің арасындағы семантикалық байланыстар мен құрылымдық байланыстардың ұқсастығы 96,6% , ал айырмашылығы тек 3,4% ғана екен. Міне, одан қытай тіліндегі күрделі сөздер мен сөз тіркестерінің ара жігін ажыратудың қиын екендігін аңғаруға болады.

А. Бағыныңқы – басыңқы қатынастағы сөз тіркесімен бағыныңқы- басыңқы формалы қос сөздер.
Ә. Баяндауыш- толықтауышты сөз тіркесі мен баяндауыш – толықтауыш формалы қос сөздер.
Б. Баяндауыш -толықтырғышты сөз тіркесі мен баяндауыш – толықтырғыш формалы қос сөздер.
В. Бастауыш- баяндауышты сөз тіркесі мен субъектілік – предикаттық формалы қос сөздер.
Г. Салаласа байланыстан сөз тіркесі мен салаласа байланысқан қос сөздер.
Сөз тіркесінің екі түрлі формасы бар: бірі – сөйлемнен тыс «өмір сүретін» формасы, екіншісі – сөйлемнің ішінде «өмір сүретін» формасы. Сөйлемнен тыс өмір сүретін сөз тіркесі сөйлем сыртындағы сөз тіркесі деп аталады да, сөйлемнің ішінде өмір сүретін сөз тіркесі сөйлем ішіндегі сөз тіркесі деп аталады. Олар пікір алысу үшін қолданылады, сондықтан олар динамикалық формадағы немесе коммуникативтік формадағы сөз тіркесі болады.

Қытай тіліндегі сөйлем құрылымы өте тұрақты, белгілі бір грамматикалық заңдылыққа бағынады. Жай сөйлем құрылысының көп таралған түрі «Бастауыш- баяндауыш- толықтауыш». Осы құрылыс қытай тіліндегі басқа да құрылымда жазылған сөйлемдердің негізі болып табылады. Сөйлемдер хабарлы сөйлем, жай сөйлем, күрделі жай сөйлем, құрмалас сөйлем болып бөлінеді. Мұндағы күрделі жай сөйлемді кейде қос міндетті сөйлем деп те атайды. Септік жалғауы жоқ болғандықтан, сөздерді өзара бір -бірімен байланыстыруда жәрдемші сөздердің грамматикалық рөлі өте кең. Қытай тіліндегі есімдіктерді әртүрлі жолдармен топтастыруға болады. Біріншіден, оларды сұраулы және сұраулы емес деп екі топқа бөлуге болады; екіншіден, есімдіктерді синтаксистік қызметіне қарай немесе олардың қай топтағы атау сөздермен алмаса алатындығына байланысты топтастыруға болады. Екінші әдіс бойынша топтастыруда, көне қытай тіліндегі

есімдіктерді жіктеу есімдігі, сілтеу есімдігі және сұрау есімдігі деп қарастыруға болады. Жіктеу есімдіктері өзінің синтаксистік функциясына сәйкес, әрдайым адам немесе затты білдіреді.

Көне қытай тіліндегі жіктеу есімдіктерін негізгі 3 топқа бөлуге болады: Бірінші жақтағы жіктеу есімдіктері, оларға: *yu, zhen, wu, wo* есімдіктері жатады. Екінші жақтағы жіктеу есімдіктері, оларға: *ru, guo, er, nai* секілді есімдіктер жатады. Және соңғы топқа, үшінші жақтағы жіктеу есімдіктері: *qi, zhi, yan* жатады [6].

Қытай тілінің грамматикасын жақсы меңгеру - аударма қызметін жасаудың негізгі шарты. Қытай тілін үйрену үшін грамматика теориясын жақсы үйрену алғышарт болып табылады. Теориялық білімі күшті болғанда ғана оны дұрыс қолданып, аударма қызметін де жақсы істеуге болады. Алдымызға қойылған мақсаттарға жету үшін төмендегідей әдістер пайдаланылады:

- a. Көбірек ой жүгіртіп, үйренген білімдерді салыстырып, қорытынды жасап, негізгілерін есте сақтау;
- b. Қытай иероглифтерін бір жағынан оқып, бір жағынан жазып үйрену;
- c. Үйрену кезінде өзіне сәйкесе алатын бірнеше серіктеспен сабақтан кейінгі уақыттарда өтілген тақырыптардың мазмұны жайлы талқылау;
- d. Мамандыққа байланысты қосымша оқу материалдары жеткілікті болуы;
- e. Емтихан кезінде бүкіл өтілген сабақ мазмұнын қайталау.

Сонымен қатар, қытай тілін шектеулі уақыт шеңберінде оқитын студенттерге Қытай тарихы, әдебиеті, мәдениеті жайлы дәрістер оқытылмайды, сол себепті қытай тілін үйрету барысында тіл бойынша және мәдениет бойынша білімдер беру маңызды педагогикалық міндет болып табылады. Егер сабақ барысында мәтінде қандай да бір мәдени мағлұмат кездесе, ол туралы студенттерге егжей-тегжейлі түсіндіру керек. Мысалы, студенттер «Бейжің операсы» деген сөзді өткен кезде оларда міндетті түрде бұл өнердің қандай түрі деген сұрақ туындайды. Осы кезде оқытушы Бейжің операсының шығу тарихы және оның Бейжіңде құрылған жеке дара театрлық жанр екендігін, кейіпкерлер, костюмдер, грим және т.б. жайлы қысқа да нұсқа мағлұмат беруі тиіс. Осы Қытай мәдениеті жайындағы кішігірім дәрістен кейін студенттер Бейжің операсы туралы түсінік алады.

Қазіргі тілдік білімнің даму қарқыны оқытушыларға жаңа талаптар қоюда. Оқытушы өз пәні бойынша оқытудың жеке инновациялық технологияларын игеріп қана қоймай, олардың негізінде жатқан түйіннің заңдылығын түсініп, қайнар көзі мен даму келешегін көруі қажет. Әсіресе бұл әдістемелік ғылым дамуының аралық кезеңдеріне тән. Оқытушы оқу үдерісін өңдеуге мүмкіндік беретін дағдылар мен білімдерге ие болуы тиіс [7, 270 б.].

Соның ішінде білім беру жүйесінде ерекше маңызды болып табылатын мәселелердің бірі – оқытуды ақпараттандыру, яғни оқу үрдісінде ақпараттық технологияларды пайдалану болып табылады. Оқытудың жаңа педагогикалық технологияларын меңгеру ұстаздан орасан зор іскерлік пен шығармашылыққа негізделген ізденістерді қажет етеді. Осындай мақсат көздеген жүйелі ізденістер ұстаздың жаңа технологияны меңгеруіне, инновациялық жетілуіне мүмкіндік береді. Педагогикалық технология - оқытушының кәсіби қызметін жаңартушы және сатыланып жоспарланған нәтижеге жетуге мүмкіндік беретін іс-әрекеттер көзі. Мұның өзі ақпараттық технологияларды пайдаланудың екі бағыты бар екендігін анықтауға мүмкіндік береді. Бірінші бағыт тұрғысынан алып қарасақ, ақпараттық технологиялар білім, білік, дағдыны игеру үшін қажетті ресурс болып табылып, үйренушілердің саналы тәрбие, сапалы білім алуына жағдай жасайды, ал екінші бағыт тұрғысында ақпараттық технологиялар оқу-тәрбие үрдісін ұйымдастыру тиімділігін арттырудың қуатты құралы болып табылады.

Осы мезетте қытай тілі оқытылатын еліміздің біршама жоғары және орта білім беру ұйымдарында Қытай Халық Республикасында қытай тілін үйренетін шетелдіктерге арналып құрастырылған оқу құралдары қолданылады. Бұл оқулықтар электронды және баспа түрінде аудио және видео нұсқасымен бірге келеді. Яғни, сабақ барысында білім алушы педагогтің айтып түсіндірген ақпараттарын, иероглифтердің дұрыс жазылу тәртібін, жаңа лексика мен оқу мәтінінің толық нұсқасын таза тіл иесі өкілдерінің дыбыстауымен естиді, бірігіп отырып қайталайды, сонымен қатар мәтінге қатысты бейне қойылым арқылы жағдаятты мүлтіксіз түсінеді, ал бұл шетел тілін меңгерудегі таптырмас әдістердің бірегейі. Осы берілген мүмкіндіктер мен қалыптасқан дағдыларды үлкен құштарлықпен қабылдауға тырысу, сол үшін өз тарапынан ізденістер жүргізу межелеген мақсатқа жету жолдарын қысқарта түсері ақиқат.

Қорытындылай келе, Елбасымыз барлық жастағы азаматтарды қамтитын білім беру ісінде өзіміздің озық жүйемізді құруды жеделдету қажет деп айтқандай, бәсекеге қабілетті, жан-жақты мамандар даярлау ісінде шетел тілін меңгеру - аса маңызды факторлардың бірі. Ал, еліміздің барлық салалары бойынша, әсіресе, экономикасы әртарапта тығыз байланысқа түскен көршілес жатқан алып ел – Қытайдың тілін игеру өзекті мәселе екені айқын. Дегенмен, оны әртүрлі мамандықтардың ерекшелігін, оларға бөлінетін кредит санының көлемін ескере отырып, оқытудың әдістемесін құрастыру - зерттеулер талап ететін өзекті мәселелердің бірі. Бұл мақалада біз қытай тілінің грамматикасын шетел азаматтарына игеру сырларын, оның күрделілігі мен алфавиттік тілдерден өзгешелігін саралап баяндауға, техникалық мамандықтар студенттеріне оқыту мәселелерін қарастыруға тырыстық. Қытайлық сөзтіркестер белгілі бір ритмдік заңдылықтар мен тондардың алмасуы арқылы құралады. Ғалымдардың еңбектерін негізге ала отырып және мысалдар келтіру арқылы оқытушылар қытай тілін шетел тілі ретінде оқыту үш бөліктен тұратыны жөнінде шешімге келу керек, олар –грамматика, сөздік құрам және фонетика. Сондықтан, бастапқы деңгейде тілдің осы аспектілеріне және қытайлықтардың сөйлеуімен берілген аудио, бейне таспаларды тыңдау өте маңызды екенін түсіну керек.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н. Назарбаевтың Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері атты Қазақстан халқына Жолдауы. 2018 жылғы 10 қаңтар. Кіру режимі: http://www.akorda.kz/kz/addresses/addresses_of_president/kazakhstan-respublikasynyn-prezidenti-n-nazarbaevty-n-kazakstan-halkyna-zholdauy-2018-zhylgy-10-kantar (қаралған күні 20.10.2018).
2. Сеитова Г.А. Техникалық мамандықтар студенттеріне қытай тілі фонетикасын оқыту мәселелері //«Шеттілдік білім беру: озық тәжірибелер, инновациялар және болашағы» V Халықаралық ғылыми-практикалық конференция. Абылай хан атындағы ҚазХЖжәнеӘТУ (12-13 қараша 2018ж.). Алматы, 2018. 269-271 бб.
3. Актуальные вопросы методики преподавания китайского языка: сб. метод. мат-лов – Владивосток : Изд-во Дальневосточного университета, 2010. – 36 с.
4. Демина Н. А. Методика преподавания практического китайского языка. – 2-е изд. – М. : Вост. лит., 2006. – 88 с.
5. Қалибекұлы Т. Қазіргі қытай тілінің грамматикасы (синтаксис). Оқу құралы. Абылай хан атындағы ҚазХЖ және ӘТУ. –Алматы, 2004. -196 б.
6. Бактыбаева А., Ғайнеден А. Қытай тіл білімінің өзіндік ерекшеліктері. Кіру режимі: <http://filolog.kz/?p=254>(қаралған күні 20.04.2019).
7. Крылова Н. Б., Александрова Е. А. Очерки понимающей педагогики. – М.: Народное образование, 2001. – 270 с.

ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ КИТАЙСКОГО ЯЗЫКА СТУДЕНТАМ ТЕХНИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

Сеитова Г.А.

докторант специальности «6D011900-Иностранный язык:два иностранных языка»
КазУМОиМЯ имени Абылай хана, г. Алматы, Казахстан
email:gaukhar1306@mail.ru

Принимая во внимание влияние КНР на экономическую ситуацию нашей страны, изучение китайского языка студентами технических специальностей, тем самым повышение иноязычной профессиональной компетентности, является одним из факторов, способствующих потребностям современности. При обучении китайскому языку студентов технических специальностей рассматриваются методы, где особое внимание концентрируется на фонетической системе, вокализации, особенностях иероглифического письма и грамматической структуре. Благодаря данным технологиям студенты овладевают определенными навыками, такими как способы составления инициалей и финалей, правильно поставленное ударение, тоны китайского языка, структура китайских иероглифов, особенности грамматики китайского языка. Таким образом, данная статья направлена на выявление эффективных способов обучения китайскому языку студентов технических специальностей с целью достижения продуктивных результатов.

Ключевые слова: китайский язык, технические специальности, грамматика китайского языка, фонетика китайского языка, тоны китайского языка, китайские иероглифы

FEATURES OF TEACHING CHINESE LANGUAGE TO STUDENTS OF TECHNICAL SPECIALTIES

Seitova G.A.

PhD of Foreign language: two foreign language of Ablai Khan
KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan
email:gaukhar1306@mail.ru

Taking into account the influence of China on the economic situation of our country, the study of Chinese by students of technical specialties, thereby increasing foreign language professional competence, is one of the factors contributing to the needs of modern times. When teaching Chinese to students of technical specialties, methods are considered where special attention is focused on the phonetic system, vocalization, features of hieroglyphic writing and grammatical structure. By mastering these technologies, students master certain skills, such as the ways of drawing up initials and finals, the correct emphasis, the tones of the Chinese language, the structure of Chinese characters, the features of the grammar of the Chinese language. Thus, this article aims to identify effective ways of teaching Chinese to technical students in order to achieve productive results.

Key words: *Chinese, technical specialties, Chinese grammar, Chinese phonetics, Chinese language tones, Chinese characters.*

Редакцияға 29.04.2019 қабылданды

**4-бөлім
ТАРИХ
ЭКОНОМИКА
ҚҰҚЫҚ**

**Раздел 4
ИСТОРИЯ
ЭКОНОМИКА
ПРАВО**

**Section 4
HISTORY
ECONOMICS
LAW**